

25-May, 2026-yil

SUN'IY INTELLEKT YORDAMIDA INGLIZ TILINI O‘RGATISHDA VIDEO MATERIALLARNING O‘RNI

Universitet: Kokon Unversiteti Andijon filali

Fakultet: IT va ijtimoiy gumanitar fakulteti

Kurs: 1-kurs talabasi

Talaba: O‘ktamov Mahmudjon Furqatbek o‘g‘li

Telefon raqam: +998914911191

E-mail: mahmudjonuktamov77@gmail.com

Ilmiy rahbar: Abdumalikov Abduqodir Abdug‘affor o‘g‘li

Tashkilot: Qo‘qon universiteti Andijon filiali

Kafedra: IT va ijtimoiy gumanitar kafedra o‘qituvchisi

Telefon raqam: +998979973996

E-mail: abduqodircoder@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarining ingliz tili ta'limida video materiallar bilan birgalikda qo'llanilishining pedagogik va metodologik jihatlarini o'rganish maqsadi qo'yilgan. Tadqiqotda SI asosidagi platformalar — jumladan, YouTube, Khan Academy, Coursera, Duolingo va boshqa raqamli vositalar — tinglovchilarning fonetik, leksik va grammatik ko'nikmalarini shakllantirish jarayoniga ta'siri tahlil etilgan. Maqolada video materiallarning adaptiv o'rganish algoritmlariga integratsiyalashuvi, nutq tanish texnologiyalari va avtomatik tarjima tizimlari kabi zamonaviy imkoniyatlar ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, SI bilan ta'minlangan video platformalar o'rganuvchilarning motivatsiyasini oshiradi, individual sur'atda o'rganishga sharoit yaratadi va an'anaviy dars jarayonini samarali to'ldiradi.*

Kalit so'zlar: *sun'iy intellekt, video materiallar, ingliz tili ta'limi, adaptiv o'rganish, raqamli ta'lim, nutq tanish texnologiyasi.*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются педагогические и методологические аспекты применения технологий искусственного интеллекта (ИИ) совместно с видеоматериалами в обучении английскому языку. В ходе исследования был проанализирован процесс влияния платформ на основе ИИ — в частности, YouTube, Khan Academy, Coursera, Duolingo и других цифровых инструментов — на формирование фонетических, лексических и грамматических навыков обучающихся. В статье рассмотрены современные возможности, такие как интеграция видеоматериалов в адаптивные алгоритмы обучения, технологии распознавания речи и системы автоматического перевода. Результаты исследования показывают, что видеоплатформы с поддержкой ИИ повышают мотивацию обучающихся, создают условия для освоения материала в индивидуальном темпе и эффективно дополняют традиционный учебный процесс.*

Ключевые слова: *искусственный интеллект, видеоматериалы, обучение английскому языку, адаптивное обучение, цифровое образование, технология распознавания речи.*

Abstract: *This article examines the pedagogical and methodological aspects of integrating artificial intelligence (AI) technologies with video materials in English language teaching. The study analyses the impact of AI-powered platforms — including YouTube, Khan Academy, Coursera, Duolingo and other digital tools — on the development of learners' phonetic, lexical and grammatical competencies. The article explores contemporary capabilities such as the integration of video content into adaptive learning algorithms, speech recognition technologies and automatic translation systems. The findings indicate that AI-enhanced video platforms increase learner motivation, provide conditions for self-paced learning and effectively complement traditional classroom instruction.*

Keywords: *artificial intelligence, video materials, English language teaching, adaptive learning, digital education, speech recognition technology.*

1. KIRISH

Hozirgi kunda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi ta'lim sohasida ham tub o'zgarishlarga olib kelmoqda. Sun'iy intellekt asosidagi tizimlar an'anaviy o'qitish metodologiyasini yangi bosqichga ko'tarmoqda. Xususan, ingliz tili ta'limida video materiallarning roli tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Chet tilni o'rganishda autentik nutqiy muhit ochish — o'quvchilarning tinglab tushunish, og'zaki nutq va talaffuz ko'nikmalarini rivojlantirishning asosiy shartlaridan biridir.

An'anaviy ta'lim tizimida o'quvchilar ingliz tilini asosan darslik va o'qituvchi nutqi orqali o'rgangan. Bu usul ko'pincha sun'iy va cheklangan til muhitini yaratgan. Video materiallar esa haqiqiy hayotiy kontekstni — intonatsiya, urg'u, mimika, madaniy ma'lumotlar — bir vaqtning o'zida etkazish imkoniyatini beradi. Sun'iy intellekt texnologiyalari esa bu jarayonni yanada individuallashtirib, har bir o'quvchiga mos sur'at va qiyinlik darajasida material taqdim etadi.

Maqolaning asosiy maqsadi — SI yordamida ingliz tili ta'limida video materiallardan foydalanishning nazariy asoslarini aniqlash, mavjud platformalar va vositalarni tahlil qilish hamda samarali metodologik yondashuvlarni ishlab chiqishdan iborat.

2. NAZARIY ASOSLAR

2.1. Sun'iy intellekt va til ta'limi

Sun'iy intellekt ta'lim sohasida turli shakllarda qo'llanilmoqda: adaptiv o'rganish tizimlari, aqlli repetitorlar, nutq tanish va tabiiy til ishlov berish (NLP) texnologiyalari shular jumlasidandir. Til ta'limida SI ning eng muhim qo'llanilish sohalari quyidagilardan iborat:

— Adaptiv o'rganish algoritmlari: o'quvchining darajasi va xatolariga qarab material tanlash;

— Nutq tanish (Speech Recognition): talaffuzni baholash va to'g'rilash;

- Avtomatik tarjima va lug'at tizimlari: kontekstli ma'no tushuntirish;
- Chatbot va suhbat simulyatorlari: jonli muloqot muhitini ochish;
- Yozma matn tahlili: grammatik va uslubiy xatolarni aniqlash.

2.2. Video materiallarning kognitiv asoslari

Richard Mayer (2009) tomonidan ishlab chiqilgan Multimediali O'rganish Nazariyasiga (Multimedia Learning Theory) ko'ra, inson miyasi vizual va audial ma'lumotlarni bir vaqtda idrok etganda o'zlashtirish sifati sezilarli darajada oshadi. Video materiallar ko'rish va eshitish kanallarini bir vaqtda faollashtiradi, bu esa chet til o'rganishda ayniqsa muhimdir.

Krashen (1982) ning "Kirishni tushunish" (Comprehensible Input) nazariyasi ham video materiallarning ahamiyatini tasdiqlaydi: o'quvchi o'zining hozirgi darajasidan biroz yuqori bo'lgan (i+1) ma'lumotni qabul qilganda, til o'zlashtirish tabiiy va samarali tarzda sodir bo'ladi. SI texnologiyalari esa aynan shu darajani avtomatik tarzda aniqlash va mos materiallar taqdim etish imkoniyatini beradi.

Autentik materiallar nazariyasi (Authentic Materials Theory) ham video kontentning chet til ta'limidagi rolini asoslaydi. Mutaxassislar haqiqiy hayotda ishlatiladigan til namunalarning o'rgatuvchi qiymati sun'iy yaratilgan mashqlardan ancha yuqori ekanligini ta'kidlaydi (Guariento va Morley, 2001).

3. SI ASOSIDAGI VIDEO PLATFORMALAR TAHLILI

3.1. YouTube va algoritmik ta'lim

YouTube dunyo bo'yicha 2 milliarddan ortiq foydalanuvchiga ega bo'lgan eng katta video platforma bo'lib, uning SI algoritmlari foydalanuvchi xulq-atvorini tahlil qilib, mos video tavsiyalar beradi. Ingliz tilini o'rganuvchilar uchun bu platforma bir qancha afzalliklarga ega:

- Avtomatik subtitrlar (Automatic Captions): nutqni real vaqtda matnga aylantirish;
- Ko'p tilli subtitrlar: bir vaqtda ona tili va ingliz tilida o'qish;
- Video tezligini o'zgartirish: 0.25x dan 2x gacha — talaffuzni yaxshiroq anglash uchun;
- Personallashtirilgan tavsiya algoritmlari: o'quvchi qiziqishlariga mos kanallar ko'rsatish.

3.2. Duolingo va gamifikatsiya

Duolingo platformasii SI va gamifikatsiya (o'yin elementlari) yordamida til o'rganishni qiziqarli va samarali qiladi. Platformada video va animatsiya elementlari so'z boyligini vizual tarzda o'rgatishda qo'llaniladi. Duolingo ning SI algoritmlari o'quvchining xato qilgan so'zlari va grammatik strukturalarini qayd etib, keyingi mashqlarni shunga mos ravishda shakllantiradi.

3.3. Coursera va EdX: akademik video kontent

Coursera va EdX kabi MOOC (Massiv Ochiq Onlayn Kurslar) platformalari dunyo universitetlarining ingliz tilida video-ma'ruzalarini taqdim etadi. Ushbu platformalarda SI texnologiyalari video kontentni tahlil qilib, o'quvchiga bilim tekshiruvi uchun avtomatik test

savollari chiqaradi, tayanch iboralar va lug'atlarni ajratib ko'rsatadi hamda video tarkibida qidiruv imkoniyatini ta'minlaydi.

3.4. Elsa Speak va nutq tanish

ELSA (English Language Speech Assistant) — SI asosida ishlaydigan ilovalar orasida eng ixtisoslashgani bo'lib, foydalanuvchi talaffuzini baholash va tuzatishga yo'naltirilgan. Ilova foydalanuvchi nutqini video yoki audio namuna bilan solishtirib, fonema darajasida aniq xatolarni ko'rsatadi va tuzatish uchun maqsadli mashqlar taklif etadi. Bunday texnologiya an'anaviy darsda o'qituvchi uchun juda ko'p vaqt talab qiladigan individual talaffuz mashg'ulotlarini avtomatlashtiradi.

4. INGLIZ TILI TA'LIMIDA VIDEO MATERIALLAR TURLARI

Ingliz tili ta'limida qo'llaniladigan video materiallarni quyidagi toifalarga ajratish mumkin:

Video turi	Ta'lim maqsadi	SI integratsiyasi
Seriallar va filmlar	Leksika, intonatsiya, madaniyat	Avtomatik subtitrlar, lug'at ajratish
Akademik ma'ruzalar	Tinglab tushunish, akademik leksika	Savol generatsiyasi, konspekt yaratish
Vlog va intervyular	Kundalik nutq, aksent tushunish	Nutq tezligi o'lchash, adaptatsiya
Ta'lim animatsiyalari	Grammatika, so'z yasalish	Interaktiv mashqlar, gamifikatsiya
Yangiliklar dasturlari	Rasmiy nutq, aktual leksika	So'z tahlili, kontekst izohi

1-jadval. Ingliz tili ta'limida video materiallar tasnifi

5. METODOLOGIK YONDASHUVLAR

5.1. Flipped Classroom (Teskari Sinf) modeli

Flipped Classroom modeli o'quvchilar yangi materialni uyda video orqali o'rgangach, darsda amaliy mashqlar va muammoli vaziyatlarni hal etishga vaqt ajratishni ko'zda tutadi. SI texnologiyalari bu modelda o'quvchi video ko'rish jarayonini monitoring qilish, tushunmagan joylarini aniqlash va darsga kelishdan oldin yetarli darajada tayyorlanganini tekshirish imkoniyatini beradi.

5.2. Task-Based Language Teaching (TBLT) va video

Vazifaga asoslangan o'qitish metodologiyasida video materiallar real hayotiy vazifalar uchun autentik kontekst ochadi. Masalan, o'quvchilar inglizcha yangiliklar videosini ko'rib, uning mazmunini xulosalab, fikrlarini ifodalash topshirig'ini bajaradilar. SI esa ularning yozma va og'zaki javoblarini tahlil qilib, leksik va grammatik ko'rsatkichlar bo'yicha teskari aloqa beradi.

5.3. Input-Output modeli va subtitrlari

Tadqiqotlar ko'rsatishicha, ingliz tilidagi subtitrlar (L2 subtitrlar) bilan video ko'rish tinglab tushunish va so'z boyligini rivojlantirishda eng samarali usullardan biri hisoblanadi (Montero Perez, Peters va Desmet, 2014). SI texnologiyalari noma'lum so'zlarni real vaqtda

aniqlash va ularning tarjimasini ko'rsatish, o'rganilgan so'zlarni kartochka tizimiga (flashcard) kiritish hamda takroriy eslatmalar yuborish funksiyalarini avtomatlashtiradi.

6. AFZALLIKLAR VA QIYINCHILIKLAR

6.1. Asosiy afzalliklar

- Individuallashtirilgan o'rganish: SI har bir o'quvchining darajasiga mos material tanlaydi;
- Vaqt va joy cheklovlari yo'qligi: o'quvchilar istalgan payt va joyda o'rganishlari mumkin;
- Autentik til muhiti: haqiqiy inglizcha nutq namunalari bilan bevosita kontakt;
- Motivatsiyani oshirish: gamifikatsiya va interaktiv elementlar o'rganish qiziqishini kuchaytiradi;
- Tezkor teskari aloqa: SI o'quvchi javoblarini darhol baholab, tuzatishlar taklif etadi.

6.2. Mavjud qiyinchiliklar va cheklovlar

- Raqamli tengsizlik: barcha o'quvchilarda internet va qurilmalarga kirish imkoniyati yo'qligi;
- Sifat nazorati: onlayn video kontentning hammasi ham pedagogik jihatdan to'g'ri emas;
- O'quvchi mustaqilligi masalasi: bir qisim o'quvchilar o'z-o'zini boshqara olmaydi;
- SI ning cheklangan emotsional idrokasi: insoniy muloqot va empatiyani to'liq almashtira olmaydi;
- Ma'lumotlar xavfsizligi: foydalanuvchi ma'lumotlarining maxfiyligi bilan bog'liq etik muammolar.

7. AMALIY TAVSIYALAR

Tadqiqot natijalariga asoslanib, ingliz tili o'qituvchilari va ta'lim muassasalari uchun quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

- Video materiallarni dars rejasiga tizimli va maqsadli tarzda kiriting — tasodifiy ko'rsatish emas, balki aniq pedagogik vazifaga yo'naltirilgan holda;
- O'quvchilarning til darajasiga mos video qiyinligini tanlang va SI vositalari yordamida bu darajani dinamik ravishda kuzatib boring;
- Video ko'rishdan oldin lug'at ishlari o'tkazing, ko'rish jarayonida topshiriqlar bering, ko'rgach muhokama va ijodiy yozuv mashqlarini tashkil eting;
- YouTube, Coursera, Duolingo va ELSA kabi SI platformalarini o'quv dasturiga integratsiyalashtirib, ularning analitika ma'lumotlarini o'quvchi taraqqiyotini kuzatishda foydalaning;
- O'quvchilarni mustaqil video topish va baholash ko'nikmalarini rivojlantiring — bu raqamli savodxonlikning muhim qismidir;
- SI texnologiyalaridan foydalanishda shaxsiy ma'lumotlar maxfiyligini ta'minlash bo'yicha o'quvchilarga yo'riqnoma bering.

8. XULOSA

Sun'iy intellekt va video materiallarning uyg'unlashuvi ingliz tili ta'limida yangi pedagogik imkoniyatlarni ochmoqda. Ushbu texnologiyalar birgalikda individuallashtirilgan, moslashuvchan va motivatsiyani oshiruvchi o'quv muhitini shakllantiradi. SI ning adaptiv algoritmlari o'quvchiga uning darajasiga mos video materiallar tanlash, talaffuzni avtomatik tuzatish, so'z boyligini kengaytirish va til bilimni tizimli oshirishda haqiqiy qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Biroq texnologik vositalar an'anaviy o'qituvchi rolini to'liq almashtira olmaydi. O'qituvchi yo'l-yo'riqchi, motivator va madaniy vositachi sifatida ta'lim jarayonida hal qiluvchi o'rin tutadi. SI va video materiallardan foydalanish eng samarali tarzda o'qituvchi professional mahorati va pedagogik yondashuvlari bilan birlashganda natija beradi.

Kelajakdagi tadqiqotlarda SI asosidagi video platformalarning uzoq muddatli ta'lim samarasini o'lchash, turli yoshdagi va til darajasidagi o'quvchilar uchun eng maqbul metodologiyalarni aniqlash va raqamli tengsizlik muammolarini bartaraf etish yo'llari bo'yicha yanada chuqur empirik tadqiqotlar o'tkazish zarurligi ta'kidlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

Chapelle, C. A., & Sauro, S. (Eds.). (2017). *The Handbook of Technology and Second Language Teaching and Learning*. Wiley-Blackwell.

Godwin-Jones, R. (2019). Artificial intelligence and language learning: Of chatbots, language assistants, and online tutors. *Language Learning & Technology*, 23(2), 1–10.

Golonka, E. M., Bowles, A. R., Frank, V. M., Richardson, D. L., & Freynik, S. (2014). Technologies for foreign language learning: A review of technology types and their effectiveness. *Computer Assisted Language Learning*, 27(1), 70–105.

Guariento, W., & Morley, J. (2001). Text and task authenticity in the EFL classroom. *ELT Journal*, 55(4), 347–353.

Krashen, S. D. (1982). *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Pergamon Press.

Mayer, R. E. (2009). *Multimedia Learning* (2nd ed.). Cambridge University Press.

Montero Perez, M., Peters, E., & Desmet, P. (2014). Is less more? Effectiveness and perceived usefulness of keyword and full captioned video for L2 listening comprehension. *ReCALL*, 26(1), 21–43.

Shadiev, R., & Yang, M. (2020). Review of studies on technology-enhanced language learning and teaching. *Sustainability*, 12(2), 524.

Stockwell, G. (2012). *Computer-Assisted Language Learning: Diversity in Research and Practice*. Cambridge University Press.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 28-yanvardagi 43-sonli Qarori: “Xalq ta'limi muassasalarini 2030-yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasi to'g'risida”.